

4. JAK (NE)ČÍST BIBLI

Snad žádná jiná kniha na světě nenese na svých papírových bedrech takovou tíhu zodpovědnosti jako Bible. Je vnímána jako univerzální „kompendium“, obsahující řešení všech náboženských otázek. Vyhledávají se v ní informace o tom, jak vznikl svět a co se dělo na Blízkém východě dávno předtím, než velkou část ostatního světa vůbec napadlo, že lze myšlenky a slova zaznamenávat pomocí psaných znaků.

Bible je hlavním pramenem teologických studií, ale nejen to. Hledají se v ní návody na to, jak se chovat, co dělat a co nedělat, aby život jednotlivce i společnosti dospěl do zdárného cíle. Očekává se od ní, že při každém otevření poskytne výživný duchovní pokrm, ať už pro osobní modlitbu, nebo pro společnou bohoslužbu slova. Někdo v ní hledá alespoň motivační výroky, aby dokázal čelit jak různým životním nesnázím, tak i náročnému koloběhu všednosti...

Každé z těchto očekávání má něco do sebe, ale každé nás též může přivést na scestí. Může se totiž snadno stát, že místo Ježíšova učedníka a upřímného

posluchače Božího slova se z nás vyklube jen zříštný „uživatel“, který zachází s knihou knih jako s prasátkem na úspory: většinou ho postaví někam na poličku a občas jím zatřese, aby vypadla mince, již zrovna potřebuje.

4.1 Duchovní „viry“ napadající čtenáře Bible

Právě díky specifickému charakteru textů obsažených ve svazku s nadpisem Bible musí být každý, kdo se do nich chystá začít, obezřetný vůči několika „virům“. Tyto viry se někdy zahnízdí v čtenářském předporozumění (tj. v informační, kulturní a zkušenostní výbavě, s kterou člověk přistupuje k veškerým novým informacím a zkušenostem) a pak cíhají v čtenářově nebo posluchačově mozku, aby překazily smysluplný dialog mezi Božím slovem a lidským životem. Přítomnost těchto virů může mít různé příznaky. Někdy se dokonce kombinuje působení několika virů zároveň, a jejich diagnostika proto není vždy zcela snadná. Dobrou zprávou však je, že každý z nich lze účinně zneškodnit, nebo spíš opakovaně zneškodňovat. Ačkoli zálučné viry ohrožující zdravou četbu biblických textů mohou projevoval různé mutace, není nutné podléhat panice ani ztrácet čas a energii jejich hnidopišskou klasifikací. Ke spolehlivému „odvirování“

systemu postačuje identifikace a léčba pěti základních virových hrozeb: *fundamentalismus*, *pozitivismus*, *utilitarismus*, *duchovní wellness* a *interpretační privatizace*.

4.1.1 Fundamentalismus

Touto virózou je ohrožen ten, kdo čte Bibli stejnýma očima jako novinové zprávy o výsledcích sportovních zápasů, jako učebnici zeměpisu nebo jakoukoli faktografickou literaturu. Těžko se vzdává představy, že Starý zákon věrně líčí dějiny lidstva od prvního východu slunce až po rok nula. Obrovské potíže mu působí například ty pasáže, které líčí dobývání zaslíbené země jako vyvražďování původních obyvatel. Nedovede si představit, že by dějiny přece jen mohly vypadat jinak, než je to zapsáno v knize knih. Nerad připouští, že poznatky solidního historického bádání nebo i přírodních věd by mohly být v nejednom ohledu mnohem dál než biblická vyprávění.

Význam každé věty biblického textu je pro fundamentalistu pouhým součtem významů jednotlivých slov. Nebere v úvahu, že slova každého jazyka mívají několik významových vrstev a ty musejí „volně dýchat“. Nevnímá a ani nepřipouští mnohovýznamový charakter textu a už vůbec nepočítá s takovými

jemnůstkami jazyka, jako je metafora, přirovnání, nadsázka a další formy obrazného vyjádření.

Náboženský charakter biblických textů ale nevylučuje jejich poetickou povahu. Právě naopak. To nejryzejší poselství o Bohu často bývá doslova „vtěleno“ do různorodých forem poetického jazyka.

Fundamentalismem je napaden i „organismus“ takového čtenáře, který čte biblické texty stejným způsobem jako návod na použití domácího spotřebiče, pravidla nové stolní hry nebo kuchařů. Domnívá se, že je-li Bible Božím slovem, pak se musí z každé její výpovědi za každou cenu „vydolovat“ přesná instrukce, jak se má člověk chovat, aby spolehlivě plnil Boží vůli. Takový čtenář svými duchovními vhledy rád usměrňuje své okolí, protože je skálopevně přesvědčen, že má vždy pravdu.

4.1.2 Pozitivismus

Již bylo zmíněno (viz 1.8 a 1.9), že pozitivismus je původně způsob uvažování ve filozofii, respektive filozofický směr. Velmi zjednodušeně se dá říct, že pozitivistické uvažování staví výhradně na faktech, jež lze ověřit smyslovou zkušeností. Pravdivé je podle něj pouze to, co můžeme spolehlivě smyslově zachytit, změřit, zaznamenat a vyhodnotit.

Pozitivistického čtenáře Bible mučí obsedantní otázka: „Je to pravda?“ Biblické výpovědi, které nevykazují přesnou shodu s výsledky vědeckého, historického nebo archeologického bádání, vyhodnocuje jako nepravdivé, a tudíž si s nimi neví rady. Obrovským problémem pro pozitivistického čtenáře jsou například odlišné verze vyprávění o Ježíšově narození v Matoušově a Lukášově evangeliu nebo evidentní nesrovnalosti v evangelních pasážích o setkávání učedníků se vzkříšeným Ježíšem.

Pozitivismus a fundamentalismus jsou v podstatě dva protichůdné extrémy. Fundamentalista shledává ve všem, co se píše v Bibli, doslovnou pravdu a odmítá veškeré poznatky historických, přírodních nebo literárních věd. Pozitivistická naopak v Bibli nedovede nalézt téměř žádnou pravdu, protože empirické vědy vypovídají o skutečnostech zcela jinak.

4.1.3 Utilitarismus

Někdo může mít falešnou představu, že mu každé otevření Bible nutně musí přinést okamžitý a citelný duchovní užitek. Podobně jako nápojový automat i Bible musí na počkání vydat duchovní útěchu, povzbuzení do nového dne, instrukci, jak se zachovat v aktuální situaci, jasný signál na nějaké životní křižovatce,

odpověď na konkrétní otázku nebo aspoň nějaký nový, zajímavý vhled do Božích tajemství. Čtenář-utilitarista nebude mít trpělivost zabývat se biblickým textem i tehdy, když ho neoslovuje. Nebude ochoten čekat na Hospodina a jeho slovo. Podle něho totiž musí Bůh skrze Bibli neustále k člověku promlouvat jako moderátor v rádiu. Nepočítá se s tím, že zaseté slovo může dlouho v tichu klíčit a někdy vydá chutné plody teprve po dlouhé době a třeba i ve zcela jiné situaci. Jelikož četba Bible nepřináší rychlé a viditelné výsledky, považuje ji utilitarista za neužitečnou.

4.1.4 Duchovní wellness

Tento virus namlouvá čtenáři, že Bible jakožto Boží slovo má poskytovat především hřejivá povzbuzení. A protože je Bible velmi hodnotná literární památka, může se stát pramenem námětů ke kultivované společenské konverzaci. V žádném případě ale nesmí nikoho zneklidňovat. Ten „správný“ výklad Písma svatého lze údajně bezpečně poznat podle vytříbené „politické korektnosti“. Rozhodně se nesmí nikoho nemile dotknout, natož aby někoho diskriminoval či osočoval hanlivými archaickými pojmy (např. hřích, vina, přikázání, poslušnost, pokrytectví, potřeba pokání, obrácení a odpuštění...). Příznivci duchovního

wellnesu „vědí“, že takové výrazy jsou součástí zastaralého pojmosloví a že by kvalitní překlady Bible do moderních jazyků měly pracovat s aktuálnějišími ekvivalenty. Věčně živé poselství Bible musí být přece jen pozitivní a blahodárné.

4.1.5 Interpretační privatizace

Do spárů *interpretační privatizace* (aneb soukromničení) se dostává čtenář, který si nastudoval uspokojivé množství literatury o biblických reáliích a dobře se orientuje i v literárních žánrech a pojmosloví literární vědy. Studium mu poskytuje důležité protilátky proti viru *fundamentalismu* i *pozitivismu*. Navíc je natolik otužilý, že virus *utilitarismu* si na něho ani netroufne zaútočit, a nikdy by se nesnížil k něčemu tak pokleslému, jako je *duchovní wellness*. Nicméně může být zranitelný v jiné oblasti a mylně se domnívat, že díky svým znalostem vlastní kompletní svazek klíčů do všech komnat a zákoutí Bible. Je přesvědčen, že si ke správnému pochopení biblického poselství vystačí sám.

Interpretační „soukromník“ ale zapomíná, že Bible je knihovnou Božího lidu, nikoli privátním muzeem pro samolibé individualisty či osvícenou elitu. A jestliže obsah a rozsah biblického kánonu uzrál díky společenství

církve, pak je to právě církev, kdo poskytuje garanci kvality výkladu Bible. Už od dob církevních otců vidíme, že interpretace Bible připouští jistou rozmanitost přístupů. Tuto pluralitu však nelze považovat za neomezenou. Výklad biblického textu, který vybočuje z tradovaného učení církve, sice může zazářit a upoutat pozornost, ale buď zase brzy zhasne, nebo má za následek jen další trhlinu ve společenství církve.

4.2 Léčba a prevence duchovních virů

Spolehlivým lékem a účinnou prevencí proti *fundamentalismu* při výkladu Bible je ochota vzdělávat se, rozšiřovat si obzory a dovolit své víře, aby vedla přátelský dialog s poznáním mnohých poctivých hledačů před námi.

Efektivní očkování proti hrozbám *pozitivismu* a *utilitarismu* je dostupné v živém společenství církve. Zcela zásadní je ochota zapojovat se do života farnosti nebo jiné obdobné komunity a zúčastňovat se liturgie či jiných forem společné modlitby. Důležitá je též konfrontace se zkušeností těch, kdo si již prošli životními zkouškami. Většinou to napomáhá růstu v moudrosti. Výsledkem jsou pak pozitivní změny v chápání Boha a Božího slova. Moudré a životem protříbené křesťany lze potkat i mezi běžnými smrtelníky.

Čtenářům, jež láká *duchovní wellness*, se vřele doporučuje k výše uvedenému antivirovému programu „nainstalovat“ i doplněk v podobě pravidelného zpytování svědomí. Jeho podstatou je naslouchání svým vnitřním hnutím a myšlenkám a vyhodnocování jejich ovoce, které se projevuje v konkrétních skutcích. Efektivita této „antivirové obrany“ se výrazně zvyšuje častým přijímáním svátostí.

Účinná prevence proti viru *interpretační privatizace* čili *soukromničení* se nachází v nauce církve. Nemáme-li skončit v pasti pochybných, či dokonce zhoubných interpretací, je dobré zajímat se o to, v co věří a čemu učí církev. Kromě vlastního svědomí a pravidelné účasti na liturgii je proto vhodné používat dostupnou pomůcku zvanou *katechismus*, spolu s kvalitními komentáři biblických knih.

Bůh je živý. I jeho slovo je živé. Někdy zdánlivě mlčí a čeká, že bude přijato s trpělivou úctou a pokorou. Jindy nás nutí k přemýšlení, napomíná nás a vybízí k nějakému kroku nebo na nás neúprosně naléhá, ale umí nás také utěšit a povzbudit.

Boží slovo odhaluje své poklady tomu, kdo neutíká před tichem a mlčením. Spěch, povrchnost a honba za okamžitými výsledky neprospívají dobrým vztahům nejen mezi lidmi, ale ani mezi člověkem a Bohem, a tudíž ani mezi čtenářem a Božím slovem. Jestliže se však někdo trpělivě vystavuje působení Božího slova

pravidelnou četbou v atmosféře modlitby, jistě s odstupem času pocítí jeho mocné účinky. Vždyť ono se „nevrací s prázdnou“, najde-li v našem srdci připravenou půdu (srov. Iz 55,10-11).

4.3 Tři zásady zdravé čtenářské životosprávy

Každý, kdo chce v četbě Bible překonat stadium věčného začátečníka a posouvat se dál, musí mít na zřeteli tři základní skutečnosti:

1. Každý biblický úryvek se nachází ve svém *kontextu*, ze kterého jej nelze svévolně vytrhávat.
2. Při četbě je nezbytné věnovat pozornost detailům *textu* a nespěchat hned k vlastním závěrům.
3. S Božím slovem je třeba vést trpělivý *dialog*.

4.3.1 Kontext

Prvním a snad i největším úskalím četby Bible je přehlížení, nebo dokonce naprostá neznalost *literárního* nebo *historického kontextu*, jehož je daný úryvek součástí. Některé biblické výroky či příběhy připomínají

zlaté nuggety odvěké moudrosti, a proto se s oblibou citují při různých příležitostech. Snadno se ale může stát, že se úplně opomene jejich původní kontext. V nových souvislostech se jim pak připisuje poselství, které je ve světle původních souvislostí zcela neúnosné.

Určitě má svůj význam, když si někdy přečteme jen vybraný biblický úryvek. Nicméně zásadním předpokladem dobrého přístupu k Božímu slovu je respektování Bible jakožto celku. Proto je při četbě Božího slova nutné brát v potaz jak kontext vzniku dané biblické knihy, tak i literární žánr konkrétního úryvku. Je důležité zajímat se o tyto otázky: Z jaké knihy pochází pasáž, již právě poslouchám nebo čtu? Je to kniha starozákonní nebo novozákonní, prorocká, poetická nebo jiná...? Za jakých okolností a pro koho byla tato kniha napsána? Do jakého rámce zapadá úryvek, který právě čtu? Co mu předchází? Co po něm následuje?

Jako příklad může posloužit úryvek z knihy proroka Amosa (Am 4,4-5). Na první pohled se zdá, že sám Hospodin vybízí lid k modloslužbě. Teprve až *literární kontext* (tj. to, co úryvku předchází a co po něm následuje) nám odhalí, že slova jsou pronášena ironickým tónem. Jejich vytržení z kontextu tedy zásadně zkresluje jejich obsah. Ke správnému pochopení těchto slov je třeba obrátit jejich význam zcela naruby. Hospodin totiž vzkazuje lidem, aby konečně přestali se svými nepřístojnostmi.

Příkladem toho, jak důležité je brát v potaz *historický kontext* mohou být některá z Pavlových doporučení společenstvím, kterým psal své dopisy. Pokud někdo cituje 1 Kor 11,4-7 jako všeobecně platná pravidla oblékání a přehlíží konkrétní prostředí a dobu, v níž daný spis vznikl, tak textu podsouvá obsah, který neodpovídá Pavlovým záměrům.

4.3.2 Text a jeho struktura

Nemůžeme se zaměřovat pouze na poselství daného biblického textu, a přitom přehlížet způsob, jak je sdělováno. Nepozornost vůči formě totiž může velmi zkreslit pochopení obsahu.

Čteme-li nějaký biblický příběh, není dobré spíchat hned k obecným uzávěrům. Vždyť i autoři biblických textů mají své „vypravěčské triky“, kterými vtahují čtenáře do příběhu. Četba Božího slova tedy neslouží jen k získávání informací, ale stává se živou zkušeností. Je vhodné postupovat od celkové struktury příběhu až ke konkrétním detailům. Při četbě *narrativních* biblických pasáží (tj. příběhů) bychom si měli klást tyto otázky:

– Kdo je vypravěčem daného příběhu? U novozákonních textů může být vypravěčem Ježíš (např. podobností) nebo evangelista. U starozákonních textů

bývá vypravěčem pisatel dané knihy anebo některá z postav, které v knize vystupují. Například v knize Genesis vypravěč knihy předává slovo Josefovi a ten vypráví bratřím své sny (srov. Gn 37,5-11).

- Sděluje vypravěč čtenářům něco, co postavy příběhu nevědí? Například v Janově evangeliu vypravěč (tj. evangelista) čtenářům říká, že Jidáš byl zloděj. Není však známo, zda to o Jidášovi věděli i ostatní postavy (srov. Jan 12,1-8).
- Jak je příběh uveden? Je popsáno místo a čas? Kde a kdy se odvíjí jeho děj? Časové a prostorové údaje mohou být důležitými pomůckami k pochopení toho, co se odehrává v srdcích účinkujících postav. Například evangelista Jan sděluje, že Nikodém přišel za Ježíšem v noci. V dialogu s Nikodémem pak Ježíš zdůrazňuje kontrast mezi životem ve světle a životem ve tmě (srov. Jan 3,1-21).
- V jakém časovém rozpětí se příběh odehrává? Například příběhy o Jákobovi a jeho synech v knize Genesis na několika řádcích překlenou i celé roky (srov. Gn 39,1-5), zatímco některé konkrétní epizody se prostřednictvím dialogů „odehrávají“ téměř v reálném čase (srov. Gn 43,1-10). Spád vyprávění je tedy rovněž důležitým vypravěčským nástrojem.
- Jak jsou představeny postavy, jež v příběhu vystupují? Nabízí nám vypravěč nějaké hodnocení, anebo se postavy samy představují svým jednáním

a svými slovy? Zajímavé je například sledovat, co v Janově evangeliu o Nikodémovi říká vypravěč a jak se Nikodém projevuje sám, svými slovy i postoji.

- Jaký je průběh děje? V čem tkví hlavní zápletka a jak se dospěje k jejímu rozuzlení?
- Může se stát, že vypravěč čtenáři sděluje skutečnosti, které jsou postavám příběhu neznámé, díky čemuž je čtenář oproti zúčastněným „ve výhodě“ a pozoruje, jak se zachovají. Například v úvodu knihy Job se čtenář dozvídá o rozhovoru, v němž satan požádal Hospodina o svolení zkoušet opravdovost Jobovy zbožnosti. Job sám ani nikdo z jeho přátel však netuší, odkud se na něho valí všechny pohromy, a tak se přátelé snaží nabízet svá vysvětlení (srov. Job 1,1 – 2,13).

Literární styl biblických textů se mnohdy liší od pravidel stylistiky, jaká známe dnes. Například naši školáci jsou vedeni k tomu, aby pracovali se synonymy a neopakovali pořád stejné výrazy, kdežto v biblických textech bývá opakování slov nebo slovních spojení zpravidla klíčovým ukazatelem. Při četbě je proto vhodné se ptát:

- Objevují se v textu nějaká slova nebo výrazy, které se nápadně často opakují? Opakují se totožná slovní spojení nebo jejich variace? Například je zajímavé,

jak Marie Magdalská třikrát vypovídá o domnělém odnesení Ježíšova těla z hrobu. Informace je v podstatě stejná, ale její slova se značně obměňují. Zároveň je důležité pozorovat, jak je v příběhu opakovaně použito sloveso „vidět“ (viz Jan 20,1-19).

- Jaké jsou klíčové pojmy daného úryvku? Vyskytují se i někde jinde v blízkém kontextu nebo v rámci dané biblické knihy? Jaké jsou podobnosti nebo rozdíly v jejich použití? Příkladem může být evangelní epizoda o uzdravení slepce od narození, jež je přímo protkána slovy související s viděním a očima. Prostřednictvím nápadně se opakujících výrazů vypravěč vede čtenáře k přemýšlení nad tím, kdo je tu slepec a kdo je naopak vidoucí (srov. Jan 9,1-41).

Při četbě poetických textů mohou být užitečné následující otázky:

- Kdo pronáší slova básně nebo písně, kterou čteme? Může to být například žalmista, o němž nemáme bližší informace (srov. Žl 1), nevěsta nebo ženich v Písni písní (Pís 1,10-14), izraelité po vysvobození z Egypta (Ex 15), Job nebo někdo z jeho přátel, prorok, který promlouvá k lidu anebo sám Hospodin (srov. Iz 55,6-13)...
- V jaké situaci jsou slova pronášena? Sdělují radost z vítězství či vděčnost za Boží pomoc (Žl 4)? Nebo naopak nesnáze, bolest a zármutek (Žl 31)?

Vztahuje se daná poezie ke konkrétní situaci (např. Simeonův chvalozpěv, viz Lk 2,29-32), nebo naopak nabízí všeobecně platná poučení pro život (např. Žl 1)?

- Jaká slova jsou v textu použita? Převládají slovesa, nebo podstatná jména? Jaké obrazy nám při četbě tanou na mysli? Jsou jejich konotace pozitivní, nebo spíš negativní? Například Žl 46 nazývá Hospodina *útočištěm, silou a pomocí*. Jedná se o abstraktní pojmy, ale záhy je střídají velmi konkrétní podstatná jména i slovesa. Žalmista totiž vyjmenovává různé situace, v nichž člověk pociťuje strach a úzkost. Mohou to být přírodní úkazy a živly (*převrací se země, hory se hýbou, vody hučí a pění se*) nebo také války (*hlučení národů, luky, kopí, válečné vozy*). Žalmista tak pomocí živých obrazů postupuje od obecného a poněkud abstraktního tvrzení ke zcela konkrétnímu obsahu. *Nedobytný hrad*, ke kterému je Hospodin v závěru žalmu přirovnán, dává čtenáři přímo zakusit, že u Hospodina se může cítit opravdu v bezpečí.
- Jak synonyma použitá v textu odhalují různé stránky popisované skutečnosti? Například Žl 103 klade vedle sebe následující pojmy: *duše – celé mé nitro, dobrořeč – nezapomínej, odpouští – uzdravuje, vykupuje – slitovává se, sytí tě – obnovuje tě, spravedlnost – právo, Hospodinovy cesty – Hospodinovy*

skutky, slitovný – milostivý, shovívavý – milosrdný, nehněvá se – nevede spory... Uvedené dvojice jsou synonyma, ale jejich významy se nepřekrývají sto procentně. Jaké významové vrstvy nám odkrývá jejich střídání?

4.3.3 Dialog čtenáře s Božím slovem

Nemá-li četba Bible zůstat pouze samoučelnou mentální gymnastikou, je důležité vést s biblickými texty smysluplný dialog. Po předchozích fázích, kdy jsme věnovali pozornost kontextu a samotnému textu, proto přicházejí na řadu otázky:

- Jak souvisí daný úryvek s mým životem?
- Jak ke mně promlouvá?
- Jakým směrem mě posouvá?

Jak již bylo řečeno (viz zejména 4.1.1 a 4.1.3), je třeba vyvarovat se toho, že budeme číst Bibli pouze jako „návod k použití“. Toto úskalí hrozí každému, kdo chce Boží slovo brát vážně a řídit se jím ve svém životě. Otázka „Co mám dělat?“ je při četbě Božího slova na místě, nikoli však pokaždé, a neměla by být první ani jedinou otázkou, kterou si položíme. Na Boží slovo nelze hledět jako na semafor, jenž střídá zelenou, oranžovou a červenou. Bible je sice světlem pro naše

kroky, ale náš pohled má být nejprve zaměřen k Boží tváři, jak se nám odhaluje v konkrétních textech. První otázky tedy zní: „Co koná Bůh? Jak se projevuje? Jaký je? K čemu mě zve a přitahuje?“ Teprve okouzlení Boží nádherou a opakované setkávání s živým Bohem působí v lidském srdci trvalé změny, jež se odrážejí i v našem jednání. Pokud člověk vyrazí na cestu ke změně svého života s pohledem upřeným k sobě a svému vlastnímu úsilí, brzy klopýtne o svou vlastní lenost a nestálost.

Z četby nelze vždycky „vykutat“ jednoduchou odpověď na nějakou určitou otázku, ale zůstává pravdou, že zralým a hodnotným plodem četby Písma svatého bývá náš růst ve vztahu s Bohem. Tomu napomáhá už jen samotný čas strávený v dialogu nad Božím slovem a milost, která z toho plyne. Opravdový dialog s biblickým textem totiž nikdy nezůstává samomluvou, ale přirozeně přerůstá do dialogu s Bohem, stává se modlitbou.

K tomu nám opět napomáhají vhodné otázky:

- Jakou tvář Boha mohu zahlédnout v tomto úryvku?
- Jak jedná Bůh a jak člověk?
- Jakou cestu ke svobodě a k plnosti života lze spatřit v dané události?

Při četbě evangelií je důležité upírat pohled raději na Ježíše než na sebe: Jak jedná Ježíš? Co je na jeho postojích překvapivé? V jakém smyslu je daný evangelní

úryvek „radostnou zvěstí“? Z jakých forem nesvobody mě osvobozuje? Podobné otázky budou zprvu přicházet spíš ve třetí osobě, postupně však může být dialog osobnější. Rozjímání nad textem poté přeroste v modlitbu nebo v mlčení v Boží přítomnosti, kdy je naším partnerem Boží „ty“.

Každý, kdo se naučí modlitební četbě Písma svatého, kdo se naučí v Božím slově potkávat samotného Ježíše Krista, zakusí, jak ho Boží pravda, dobrotivost a krása fascinuje a přitahuje. Důsledkem četby Bible pak bývá i chuť něco se sebou udělat, nebo lépe řečeno, dovolit Pánu, aby on sám udělal s naším životem něco smysluplného. Sám božský Partner dialogu totiž člověka přetváří svou láskou a mocí svého Svatého Ducha. A stejně jako se pobytem na slunci člověk opálí i bez vědomého úsilí, tak je i lidské srdce přetvářeno už samotnou blízkostí toho, kdo je plností pravdy, krásy a dobra.

4.4 Jak se modlit s Biblií

Každý si postupem času obvykle najde svůj vlastní způsob modlitby s Biblií. Měli bychom však vědět, že modlitební četba Písma svatého má v církvi dlouhou tradici už od dob pouštních otců. Nikdo tedy není nucen být „osamělým běžcem“. Lze navázat

na spolehlivé dědictví církve a čerpat z jejího nesmírného bohatství.

Ještě před samotnou modlitbou s Božím slovem je důležité zvolit si vhodné místo, ujasnit si, kolik času chceme modlitbě věnovat (doporučuje se minimálně 30 minut), a obětovat chvilku základní přípravě. První krok takové přípravy spočívá ve výběru konkrétního úryvku, abychom nestrávili celý čas modlitby listováním v Bibli či přemýšlením, zda si přečíst ještě o kousíček víc. Dobrým vodítkem při výběru úryvku k modlitbě jsou liturgická čtení na daný den (odkazy lze nalézt např. v liturgickém kalendáři). Jiným kritériem výběru může být konkrétní biblická kniha, jíž se chceme věnovat v určitém časovém období systematicky (např. rozhodnutí přečíst si postupně v modlitbě celé evangelium). Vymezení úryvku pouze na základě kapitol a veršů ovšem nemusí být vždy tím nejlepším vodítkem. Vhodnější je orientovat se podle významových celků (např. příběh, jedno podobenství). V některých vydáních Bible tomu napomáhají nadpisy.

Druhým nezbytným bodem přípravy je základní seznámení s kontextem, z něhož text pochází, abychom během modlitby nelístovali dopředu ani dozadu a nedohledávali poznámky nebo úvody. Solidní příprava na modlitební četbu rozšiřuje obzory a přispívá k prohlubování znalosti Bible.

Samotná modlitba začíná chvílí ztišení v Boží přítomnosti a nastavením mysli na činnost, od které nebude odbíhat k jiným podnětům (mobil, rádio, pračka, vaření a podobně). Ztišení plynule přechází k prosbě o dary a světlo Ducha Svatého. Po ní už následuje četba a modlitba s textem.

Při modlitbě s Bibli v rámci společenství bývá ještě v závěru krátké sdílení, co a proč koho osobně oslovilo (nejde však o intelektuální výměnu názorů na daný text). Velikost skupiny by měla být přiměřená tomu, aby se mohl každý svobodně zapojit, aniž by se cítil nucen. Stejně tak je důležité, aby každý z účastníků modlitby udržel své sdělení v rozumných mezích, podle zlatého pravidla: „Někdy méně je více.“ Cílem sdílení není okouzlit přítomné svými vědomostmi či mystickými vzlety ani je poučovat o tom, co by si měli z daného úryvku odnést. Sdílení se má zaměřit výhradně na to, jakým způsobem se dané Boží slovo dotýká mého srdce, mého vlastního života.

Může být užitečné, pokud se naše duchovní četba Bible orientuje podle některé z metod, které v církvi vykrytalizovaly v rámci různých spiritualit, např. mnišská, ignaciánská nebo paulínská. Zmíněné tři metody jsou stručně nastíněny v následujících kapitolách.

4.4.1 *Lectio divina*

Lectio divina (v doslovném překladu „božská četba“) má své kořeny v mnišské tradici. Tato forma modlitby s Biblií se hodí zvláště pro společenství. Vyznačuje se jasnou strukturovaností a přehledností jednotlivých kroků. Je vhodné, když se členové společenství vzájemně dobře znají a delší chvíle ticha jim nepůsobí rozpaky, které by se někdo okamžitě snažil „řešit“ svými komentáři.

Jednotlivé fáze modlitby můžeme vkusně oddělit postupným rozžiháním svící (na začátku každé fáze se zapálí jedna svíce). Postupné přibývání světla je navíc dobrým symbolickým odkazem na světlo Božího slova, které postupně stále více zaplavuje naše srdce. Délku chvil ticha lze přizpůsobovat možností a zkušenostem daného společenství. Níže popsaným krokům předchází přípravná modlitba s prosbou o světlo Ducha Svatého. Též je vhodné zakončit *lectio divina* modlitbou díkuvzdání.

1. *Lectio*: Pomalá a pozorná četba textu.

2. *Meditatio*: Pozorné přemítání o detailech textu (ve společenství se může poskytnout chvíle na prosté opakování některých slov biblického textu, u kterých vnímáme potřebu se zastavit).

3. *Collatio*: Vzájemné sdílení ve společenství.

4. *Oratio*: Modlitba s prosbou o milosti a duchovní dary, jež souvisejí s poselstvím daného úryvku.

5. *Contemplatio*: Setrvávání v Boží přítomnosti s pohledem upřeným na jeho pravdu, krásu a dobrotivost.

6. *Operatio (actio)*: Konkrétní předsevzetí k určitému jednání či postoji.

4.4.2 *Ignaciánská metoda*

Tento způsob rozjímání Božího slova pochází z duchovního dědictví svatého Ignáce z Loyoly a je vhodný spíše k soukromé modlitbě. K jeho velkým přednostem patří zpětný pohled na průběh modlitby. Následné vyhodnocení vnitřních hnutí, jež člověk v modlitbě zakoušel, totiž tříbí jeho duchovní citlivost, takže pak i v běžném životě roste ve schopnosti rozlišovat ve svém srdci Boží vnuknutí od pohnutek, které nejsou od Boha.

1. *Přípravná modlitba*: Prosím Boha o milost, aby všechny naše úmysly a skutky byly zaměřeny jedinečně k Boží chvále.

2. *Zpřítomnění vyprávěné události*: Po přečtení biblického úryvku svatý Ignác doporučuje představit si biblickou scénu (prostředí, světla, barvy, zvuky, vůně,

chutě) i postavy, které v příběhu vystupují, a uvědomit si, jak se chovají, co říkají a jak jednají.

2. *Prosba o konkrétní milost:* Tu, již toužím v této modlitbě obdržet.

4. *Zakoušení vnitřních hnutí:* V modlitbě vnímám a pozoruji myšlenky, které mi tanou na mysli, a vnitřní hnutí, jež se ozývají v mém nitru; všímám si, co ve mně biblický úryvek vzbuzuje a jak rezonuje v mém životě.

5. *Rozhovor s Bohem:* Rozmlouvám s Bohem jako s přítelem o tom, co prožívám.

6. *Modlitba Otče náš.*

7. *Zpětný pohled na celou modlitbu:* Vyhodnocení, jak se modlitba odvíjela a co se v ní událo, se může řídit podle těchto otázek: Které myšlenky pro mě byly rozhodující? Která vnitřní hnutí vzbuzovala v srdci pokoj a která naopak působila neklid? Co mi pomáhalo k soustředění a co naopak působilo rušivě? Doporučuje se zapsat si poznámky (vést si modlitební deník).

4.4.3 *Pravda, Cesta a Život*

Tento model duchovní četby Bible pochází z tradice paulínské rodiny, kterou založil blahoslavený Jakub Alberione (1884–1971). Jedním ze základních rysů

této spirituality je vztah k Ježíši Kristu, jenž se sám v Janově evangeliu představuje jako Cesta, Pravda a Život. Tyto tři tituly se podle blahoslaveného Jakuba Alberioneho vztahují ke třem základním dimenzím lidské osoby (mysl, vůle a srdce). Člověk tedy prožívá svůj vztah ke Kristu nejen v intelektuální rovině, ale i v rovině hlubokých tužeb srdce a rozhodnutí vůle. Proto má modlitba s Písmem svatým zahrnovat každou z těchto oblastí: intelektuální poznávání formuje mysl, konfrontace konkrétních životních postojů s poznanou pravdou souvisí s výchovou vůle a osobní vztah s Bohem je živou záležitostí srdce. Každá pozitivní změna v lidských postojích má podle Alberioneho kořen v předchozí změně smýšlení, proto z didaktických důvodů toto schéma modlitební četby Písma svatého mění zažité pořadí pojmů cesta, pravda a život a na první místo klade poznávání Boží pravdy.

Příprava ztišením a vnitřním soustředěním. Po ní následuje prosba o světlo Ducha Svatého.

1. *Pravda:* Člověk se intelektuálně seznamuje s textem a uvažuje o něm. Mohou ho vést otázky: Co mě oslovuje? Co ve mně vzbuzuje otazníky? Co přitahuje mou pozornost? Jakou tvář Boha poznávám z daného úryvku? Pro novozákonní texty: Jak se mi v daném úryvku dává poznat Ježíš, radostná zvěst?

2. Cesta: V této fázi dochází ke konfrontaci mezi tím, co člověk poznává z Písma svatého, a vlastními životními postoji. Užitečné otázky: Jak daný úryvek souvisí s mým životem? Kde jsem já? Kde je Bůh? K čemu mě zve? Jak chci odpovědět?

3. Život: Zde je prostor pro živý přátelský rozhovor s tím, jemuž nejsou skryty ani ty nejtajnější hlubiny lidského srdce. Lze s ním rozmlouvat o všem a prosit jej, aby on sám přetvářel náš lidský život.

Závěr: Díkuvzdání.

OBSAH

Pro nadějně cestovatele	7
1. Nikoli stát, ale federace	13
1.1 Proč říkáme „Písmo svaté“?	15
1.2 Kolik těch Biblí vlastně je?	16
1.2.1 Hebrejská Bible	19
1.2.2 Křesťanská Bible	22
1.3 Kdy a kde Bible vznikla?	23
1.4 Jazyky Bible	25
1.5 Jak se rozhodlo o tom, co patří do Bible?	29
1.6 K čemu ty zkratky a čísla?	33
1.7 Dějiny, báje nebo snad romány?	36
1.8 Co je pravda?	38
1.9 Jak je možné, že si Bible protiřečí?	43
1.9.1 Dvojí nalezení stříbra	44
1.9.2 Dvojí zpráva o stvoření	47
2. Starý zákon	49
2.1 Pentateuch: Povinná výbava	50
2.1.1 Genesis	51
2.1.2 Exodus	54
2.1.3 Leviticus	59
2.1.4 Numeri	60
2.1.5 Deuteronomium	61
2.2 Dějiny ve světle víry	62
2.2.1 Kniha Jozue a kniha Soudců	63
2.2.2 Knihy Samuelovy a knihy Královské	65
Knihy Samuelovy	68
Knihy Královské	69
2.2.3 První a druhá kniha Kronik	71
2.2.4 Ezdráš a Nehemiáš	72
2.2.5 Knihy Makabejské	73
2.3 Proroci: Boží mluvčí	75
2.3.1 Izaiáš: Muž do každého počasí	76
2.3.2 Jeremiáš: Pravda vždy naráží na odpor	77
2.3.3 Baruch a Jeremiášův list: Poučte se z chyb a neklaňte se bezduchým figurkám	78
2.3.4 Ezechiel: Drama o Jeruzalémě	79
2.3.5 Ozeáš: Poema o neopětované lásce	80
2.3.6 Joel: Předvolání k soudu	81
2.3.7 Amos: Proti modloslužbě a bezpráví	81
2.3.8 Abdiáš: Nářek uraženého bratra	82
2.3.9 Jonáš: Tragikomický antihrdina	82
2.3.10 Micheáš: Zlo plodí jen zlo	83
2.3.11 Nahum: Vlastenecká poezie	84
2.3.12 Habakuk: Bouřlivý dialog s Hospodinem	84
2.3.13 Sofoniáš: Naléhavá výzva k nápravě života	85
2.3.14 Ageus: Kritika špatného nastavení priorit	85
2.3.15 Zachariáš: Apokalyptické proroctví aneb prorocká apokalypsa	86
2.3.16 Malachiáš: Kritický hlas proti obnovenému Jeruzalému	86
2.4 Knihy o životním stylu	87
2.4.1 Přísloví	88
2.4.2 Job	88
2.4.3 Kazatel	89
2.4.4 Kniha Sirachovcova	90
2.4.5 Kniha Moudrosti	91
2.5 Poezie	92
2.5.1 Žalmy	93
2.5.2 Pláč	95
2.5.3 Píseň písní	96
2.6 Beletrie a fantasy	97
2.6.1 Rút	98
2.6.2 Ester	99
2.6.3 Judit	100
2.6.4 Tobias	101
2.6.5 Daniel	101

3. Nový zákon.....	105		
3.1 Pořadí novozákonních knih.....	107		
3.2 Evangelium, nebo evangelia? Kolik jich vlastně je?	109		
3.2.1 Marek: Paradoxní radostná zpráva o ukřižovaném Mesiaši	112		
3.2.2 Matouš: Ježíš je nový Mojžíš	114		
3.2.3 Lukáš: Nový exodus – cesta ke svobodě	116		
3.2.4 Jan: Ježíš je život v plnosti.....	118		
3.3 Skutky apoštolů: Pokračovatelé Ježíšova poslání	119		
3.4 Listy	121		
3.4.1 Listy apoštola Pavla	121		
I. První list Soluňanům: Povzbuzující dopis ...	122		
II. List Galaťanům: Káravý dopis	123		
III. List Filipánům: Na vztazích záleží... ..	123		
IV. List Filemonovi: Osobní dopis v naléhavé záležitosti	124		
V. První a druhý list Korintánům: Krizová intervence	125		
VI. List Římanům: Komentář Pavlova učení	127		
3.4.2 Listy v Pavlově stylu, které on sám nenapsal	128		
I. Druhý list Soluňanům: O zodpovědném křesťanství.....	129		
II. List Kolosanům: Varování před vlivy, které zastiňují pohled na Krista	130		
III. List Efesanům: Shrnutí křesťanské identity	131		
IV. List Titovi: Malá pastorační příručka	132		
V. První list Timotejovi: Rady zkušenějšího předchůdce	132		
VI. Druhý list Timotejovi: Rozloučení s přítelem	133		
3.4.3 List Židům: Kázání, které se zatoulalo mezi listy	133		
3.4.4 „Katolické“ listy nejen katolíkům	134		
I. První list Petřův: Důležitost věrnosti	134		
II. List Jakubův: Aplikované křesťanství	135		
III. List Judův: Stručné varování před lživými naukami	135		
		IV. První list Janův: Krizová intervence	136
		V. Druhý a třetí list Janův: Pečlivost staršího bratra ve víře	136
		VI. Druhý list Petřův: Další varování před lživými naukami	137
		3.5 Kniha Zjevení: Budoucnost už začala... ..	138
4. Jak (ne)číst Bibli	141		
4.1 Duchovní „víry“ napadající čtenáře Bible	142		
4.1.1 Fundamentalismus.....	143		
4.1.2 Pozitivismus	144		
4.1.3 Utilitarismus	145		
4.1.4 Duchovní wellness	146		
4.1.5 Interpretační privatizace	147		
4.2 Léčba a prevence duchovních virů	148		
4.3 Tři zásady zdravé čtenářské životosprávy	150		
4.3.1 Kontext.....	150		
4.3.2 Text a jeho struktura	152		
4.3.3 Dialog čtenáře s Božím slovem	157		
4.4 Jak se modlit s Bibli.....	159		
4.4.1 Lectio divina	162		
4.4.2 Ignaciánská metoda	163		
4.4.3 Pravda, Cesta a Život.....	164		
Tipy k další četbě nebo studiu	167		
Použitá literatura	170		
Přílohy	172		
A) Pseudo... apo... epi... Jak se v tom orientovat?	172		
B) Historické události a postavy důležité pro Nový zákon	173		
C) Chronologické řazení novozákonních knih podle pravděpodobné doby jejich vzniku.....	177		
D) Zkratky novozákonních knih (za lomítkem se uvádí zkratka používaná v ČEP)	179		